

שקלים לקרבנות ציבור

נדבת שקלים לקרבנות ציבור בזמן הזה

קרבנות ציבור באים משקלי ציבור

קרבנות ציבור באין מתרומת הלשכה

בברייתא במסכת כתובות (קו) שנינו:

הקטורת וכל קרבנות צבור - באין מתרומת הלשכה; מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת - באין ממותר נסכים; מזבח העולה הלשכות והעזרות - באין מקדשי בדק הבית; חוץ לחומת העזרה - באין משירי הלשכות.

ומבואר שקרבנות הציבור באין מתרומת הלשכה, דהיינו מכספי מחצית השקל של הציבור, ולא מכספי היחיד.

נצחון חז"ל על הצדוקים - יחיד אינו מביא קרבן ציבור

ובמסכת מנחות (סה) מובא שחכמים נאבקו עם הצדוקים בענין זה, שהצדוקים אמרו שניתן להביא קרבנות ציבור מכספי היחיד, ואילו חכמינו ז"ל קבעו שלא ניתן להביא קרבנות ציבור אלא מכספי הציבור. וכל כך קשה הייתה המחלוקת, עד שביום שניצחו חכמים את הצדוקים, קבעוהו רבותינו ליום שמחה, שאסור בהספד ובתענית. וכך מובא שם:

ת"ר: אלין יומיא דלא להתענא בהון, ומקצתהון דלא למספד בהון: מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא, דלא למספד... שהיו צדוקים אומרים: יחיד מתנדב ומביא תמיד, מאי דרוש? - אַתְּ הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֻבִים (רש"י: תעשה - לשון יחיד). מאי אהדרו? אַתְּ קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשִּׁי... תִּשְׁמְרוּ (רש"י: תשמרו - לשון רבים), שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה.

רמב"ם - כל קרבנות הציבור באין מתרומת הלשכה

וכן פסק הרמב"ם להלכה (הל' שקלים פ"ד ה"א):

תרומת הלשכה מה יעשה בה? - לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הציבור ונסכיהם והמלח שמולחין בו כל הקרבנות, וכן העצים אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים, והקטרת ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושה לחם הפנים, והעומר ושתי הלחם ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשכה.

שקלים נוהגים רק בפני הבית

משנה, רמב"ם - אין תורמים שקלים אלא בזמן שהמקדש קיים

ובמשנה בשקלים (פ"ח מ"ח) למדנו, שאין תורמים את מחצית השקל לתרומת הלשכה אלא בזמן שבית המקדש קיים:

השקלים והבכורים אין נוהגין אלא בפני הבית.

וכן פסק הרמב"ם (הל' שקלים פ"א ה"ח):

השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שבית המקדש קיים נותנין את השקלים בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ, ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ ישראל אין נוהגין.

ולפי זה, היה נראה לכאורה שאי אפשר להקריב קרבנות ציבור בזמן שאין בית המקדש קיים, שהרי לא ניתן להקריב קרבנות ציבור אלא מכספי השקלים, ותרומת השקלים אינה נוהגת בזמן שבית המקדש אינו קיים.

יעב"ץ - א"א להקריב קרבנות ציבור בזה"ז, לפי שאין שקלי ציבור

ומטעם זה, ביקשו כמה מגדולי האחרונים לומר שאין דרך להקריב עתה קרבנות, שהרי את קרבנות היחיד לא ניתן להקריב מפני שאנו טמאי מתים וטומאה הותרה או דחויה רק בציבור, וגם את קרבנות הציבור לא ניתן להקריב מפני שהם באים רק מתרומת הלשכה, ובזמן שהמקדש חרב אין גובים שקלים

ללשכה. ולא ניתן להקריב אלא קרבן פסח, שלענין טומאה הוא נחשב כקרבן ציבור, אך הוא נקנה בכספו של כל יחיד, ולא מתרומת הלשכה.

כן העיר, למשל, ר' יעקב עמדין בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פ"ט), שהעתיק את דבריו המפורסמים של הכפתור ופרח, שבשנת י"ז לאלף השישי רצה רבינו חיים מפריש (ו"ג: ר' יחיאל מפריש) לחדש את עבודת הקרבנות, והעיר על כך היעב"ץ:

ונרא' שר"ל שר"ח ז"ל הי' רוצה להקריב תמידין ומוספין, וא"כ תמה על עצמך. שהרי אינן באין אלא משל צבור, ורחוק מאד שהי' ספוק בידו לקבץ שקלים מכל שבטי ישראל פזורי הגולה.

רעק"א, חת"ס - כנ"ל

והערה זו הובאה גם במכתבו של הגאון ר' עקיבא איגר לר' צבי הירש קלישר

(הובאה בספר דרישת ציון, מאמר ג', ח"ב, מאמר קדישין, עמ' 117):

ואף אם יהיה לנו רשות (=מהישמעאליים, להקריב קרבנות)... גם יהיה רק תועלת לפסחים, כי קרבנות יחיד אין באין בטומאה, וקרבנות ציבור צריך להיות משקלי ישראל, וכאשר התעורר בזה בתשובת יעב"ץ סימן פ"ט.

וכן העיר החת"ס (ח"ב, יו"ד, סי' רל"ו):

הנה בס' כפתור ופרח פרק שלישי שם כ' שר"ח מפרי"ז עלה לירושלים שנת י"ז לאלף השישי ואמר להרב שרוצה להקריב קרבנות... וביעב"ץ ח"א סי' פ"ט הביא ממנו בקיצור וכתב עליו שיש לשאול גם על שקלי ציבור...

היעב"ץ העלה בעיה טכנית ולא הלכתית

והנה, עיקר טענתו של היעב"ץ היא, שכמעט בלתי אפשרי לקבץ את שקלים מכל שבטי ישראל הפזורים בגולה. ולכאורה תימה על דבריו, שהעלה רק חשש 'טכני' זה, ולא העלה את הבעיה ההלכתית שאין תרומת שקלים אלא בזמן שבית המקדש קיים.

הגרצ"ה קלישר - מותר להקריב ע"י שקלי מיעוט ישראל

ולעצם טענתו, כבר השיב הגרצ"ה קלישר בספרו דרישת ציון (מאמר ג', ח"ב, מאמר קדישיו, עמ' 119), שאין צורך לקבץ את שקלי ישראל מכל ישראל ממש, ודי במיעוט ישראל השוקלים שקליהם, והם זוכין עבור כל ישראל. ובלשונו:

מה שכתב... דצריך להיות משקלי כל ישראל, לא אבין את זאת, דלדעתי יכולין להקריב כל קרבנות ציבור, תמידין ומוספין כהלכתן, משקלי מיעוט ישראל אשר שמה (פי', בארץ ישראל), ואשר ישלחו לשם, מפני שזכין לאדם שלא בפניו, ובית דין דשם, עם המיעוט מישראל, יכולין להיות שלוחים של ישראל שלא מידיעתם.

והביא ראיה לדבריו, מכך שבימי עזרא עלו רק כארבעים אלף איש מישראל, שהיו משניים וחצי שבטים בלבד, ובודאי לא היו רוב ישראל (ומטעם זה פסקו למנות יובלות, כמבואר במסכת ערכין [לב:]), ובכל זאת הקריבו את כל קרבנות הציבור. ושמע מינה שניתן להקריב קרבנות ציבור גם ע"י שקלים של מיעוט ישראל. ואלו דבריו:

וראיה לדבר, שהרי בימי עזרא היה רק מעט מן השני שבטים ומחצה, שהרי להדיא אמרין (ערכין לב:)... הרי שבימי עזרא היו רק מ"ב אלף, ולא מנה יובלות, ואפילו הכי הקריב כל קרבנות ציבור; ועל כרחק צריך לומר משום שהיו המיעוט שלוחים של כל ישראל. וכן בזמן הזה, מלבד אותם החונים שם (=בארץ ישראל), אף גם רבים מאוד הדרים בגולה ישלחו בשמחה שקליהם כדי לזכות במצוות עבודה, ההשאר ניחא להו בזכות אחיהם. על כל פנים מוכח דסגי בשקלי מיעוט ישראל.

ברם לכאורה אנו נשארים עם הבעיה ההלכתית שאין תרומת שקלים בזמן שאין המקדש קיים, וא"כ א"א לקבץ את שקלי ישראל - רובם או מיעוטם, וממילא אין אפשרות הלכתית להקריב קרבנות ציבור. וכמו שכתב ר' צבי הירש חיות

(שו"ת מהר"צ חיות, סי' ע"ו, קונטרס עבודת המקדש, פ"ב):

ומן הקרבנות הראויים להקריב היום, אין ראוי להקריב רק קרבן פסח לבד, דקרבתן יחיד אי אפשר להקריב מפני דכלנו טמאי מתים ואין קרבן יחיד דוחה את הטומאה, ועולת תמיד ומוסף אי אפשר להקריב, דהרי אלו הקרבנות באים מן השקלים שהשתתפו בהם כל בני ישראל הקרובים והרחוקים, בני א"י ומדינות הים, והשקלים אינם נוהגים רק בפני הבית, אבל משנחרב הבית נתבטלה מצות הפרשת שקלים.

מסירה לציבור

האם ניתן להקריב קרבנות ציבור ע"י תרומת יחיד שימסור לציבור

אמנם, יש לכאורה פתרון פשוט, והוא שלא נאסוף את שקלי הציבור מהציבור עצמו, אלא שיחיד או יחידים יתרמו תרומה, ויזכו משלהם לצורך הציבור, וע"י תרומתם לציבור נביא קרבנות ציבור. ויש לבחון, האם ניתן לעשות זאת מבחינה הלכתית, והאם ניתן להביא קרבנות ציבור מכספי היחיד שנדבם לצורך הציבור.

א. הסתירה בין הסוגיות

גמרא בר"ה - יחיד רשאי לתרום קרבנות ציבור, ובלבד שימסרם לציבור

והנה, לכאורה הדברים מפורשים בגמרא להיתר, דכך שנינו בברייתא (ר"ה ז.):

תניא נמי הכי: קרבנות צבור... יחיד שהתנדב משלו - כשרין, בלבד שימסרם לציבור. - פשיטא! - מהו דתימא: ליחוש שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה, קא משמע לן.

ומבואר בפשיטות, שיחיד רשאי לנדב משלו לקרבן הציבור, ובלבד שימסור לציבור יפה יפה, דהיינו בלב שלם (רש"י).

תוס' במנחות - ניתן לתרום קטורת, ובלבד שימסרנה לציבור

ובברייתא במנחות (ג.) מובא שיחיד אינו רשאי לנדב קטורת:

תניא: יכול יהא יחיד מתנדב ומביא כיוצא בה (=קטורת) נדבה, וקורא אני בה' מוצא שפתיך תשמר ועשית? ת"ל: 'לא תעלו עליו קטרת זרה'.

אולם במסכת מעילה (ט.) אמר לוי, והביאו ברייתא הסוברת כמותו, שמי שמעל בבשר קדשים ונהנה מהם בטרם זמנם חייב לנדב קטורת. וכך מובא:

איתמר, הנהנה מבשר קדשי קדשים לפני זריקת דמים, ואמורי קדשים קלים לאחר זריקת דמים - רב אמר: מה שנהנה יפלו לנדבה, ולוי אמר: יביא דבר שכולו למזבח. תניא כוותיה דלוי, מעילה זו להיכן הולכת? הלמידין לפני חכמים אומרים: יביא דבר שכולו למזבח, מאי ניהו - קטרת.

וביאררו התוס' (מנחות נ. ד"ה יכול) שאין סתירה בין הסוגיות, משום שהסוגיה במנחות דיברה על יחיד שלא מסר לציבור, ולכן עבר על איסור 'לא תעלו עליו קטרת זרה', ואילו הסוגיה במעילה מחייבת את המועל לנדב קטורת באופן שימסרנה לציבור. ובלשונם:

יכול יהא יחיד מתנדב ומביא - והא דאמרינן במעילה פרק חטאת העוף (דף ט:). הנהנה מבושר קדשי קדשים קודם זריקה וכו' יביא קטורת שכולה למזבח, היינו למוסרה לציבור.

ומבואר שיחיד יכול לנדב קרבן ציבור, כגון הקטורת, ובלבד שימסרנה לציבור. ואין חוששים שמא לא ימסור יפה יפה.

מסכת שקלים - הפטור ממחצית השקל רשאי לתרום ע"י מסירה לציבור
וכן אמרו במשנה במסכת שקלים (פ"א מ"ד), שלמרות שכהנים פטורים ממחצית השקל, הם רשאים לתרום:

אמר רבי יהודה: העיד בן בוכרי ביבנה - כל כהן ששוקל אינו חוטא.

ובארו בגמרא (מנחות כא--כב.) שזהו בתנאי שימסרו לציבור:

ולבן בוכרי, כיון דלכתחילה לא מיחייב לאיתויי, כי מייתי נמי חוטא הוא, דקא מעייל חולין לעזרה? - דמייתי ומסר להון לציבור. סלקא דעתך אמינא, כי זכי להו רחמנא לישראל דאית להו לשכה (רש"י: כלומר שהם נתנו השקלים בלשכה), לכהנים דלית להו לשכה לא זכי להו רחמנא, קמ"ל.

ועוד אמרו במסכת שקלים (פ"א מ"ה), שגם נשים ועבדים וקטנים הפטורים ממחצית השקל, רשאים לתרום:

אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אם שקלו - מקבלין מידן.

ומבואר שגם את שקלי הציבור (ולא רק את הקרבנות עצמן), ניתן לתרום ולמסור לציבור, על מנת שיקנו בהן קרבנות ציבור.

תמוה מדוע גדולי האחרונים לא התירו ע"י מסירת יחיד לציבור

ואם כן, לכאורה, תמוה מדוע כל הגדולים לעיל - היעב"ץ, רעק"א, החת"ס, המהר"צ חיות - אסרו להקריב קרבנות ציבור בזמן הזה מחמת חסרון השקלים,

ומדוע לא חשבו על הפתרון הפשוט הנ"ל, שיחיד או יחידים יתרמו וימסרו לציבור יפה יפה. וכבר תמה על כך הגר"מ טוקצ'ינסקי בספרו עיר הקדש והמקדש (ח"ה, עמ' ל"א):

לכאורה הלא תשובת הגרצ"ה (=הגאון ר' צבי הירש קלישר, שכתב לרעק"א שאין מניעה להקריב קרבנות ציבור, משום שיחיד יכול לנדב ולמסור לציבור) כל כך פשוטה, עד שאין להבין פקפוקם של גאוני ישראל.

גמרא ביומא - יחיד מוסר לציבור רק לשם עבודת יחיד

אלא שטעם הדבר מחמת סתירה, לכאורה, בין סוגיות הש"ס. דבגמרא ביומא (לה.) מובא:

תני רבי הונא בר יהודה, ואמרי לה רב שמואל בר יהודה: אחר שכלתה עבודת ציבור, כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד, ובלבד שימסרנה לציבור. - פשיטא! - מהו דתימא: ניהוש שמא לא ימסרנה יפה יפה, קא משמע לן. אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה, ולובשה, ועובד בה עבודת יחיד, ומסרה לציבור.

ומכאן יש ללמוד, שהיחיד יכול למסור לציבור רק לשם עבודות יחיד, ולא לשם עבודות ציבור, ודלא כפי שלמדנו מהסוגיות הנ"ל שניתן למסור אפילו בעבודות ציבור.

מחלוקת תנאים בענין שכר שומרי ספיחי שביעית

ובמשנה בשקלים (פ"ד מ"א) מובאת מחלוקת תנאים, אם שומרי הספיחים בשביעית (לצורך הבאת העומר ושתי הלחם) רשאים להתנדב ולשמור בחינם, או שהם חייבים לקבל שכרם מתרומת הלשכה:

שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. ר' יוסי אומר: אף הרוצה מתנדב שומר חנם. אמרו לו: אף אתה אומר שאין אלא משל צבור.

שלושה הסברים בגמרא למחלוקת זו

ובמסכת ב"מ (ק"ח.) הביאה הגמרא מספר הסברים למחלוקת זו. רבה הסביר תחילה, שיסוד המחלוקת הוא בשאלה אם הבטה בהפקר קונה או לא, וממילא אם הבטת השומרים על הספיחים קנתה להם את התבואה והיא נעשית תבואת יחיד, או שהיא לא קונה, והתבואה עדיין נחשבת תבואה של ציבור:

אמר רבה: הבטה בהפקר תנאי היא. דתנן: שומרי ספיחי שביעית... מאי לאו בהא קמיפלגי: דתנא קמא סבר: הבטה בהפקר קני, ואי יהיבי ליה אגרא - אין, ואי לא - לא. ורבי יוסי סבר: הבטה בהפקר לא קני, וכי אזלי צבור ומייתי - השתא הוא דקא זכי ביה.

ואח"כ הביאה הגמרא שני הסברים בשם רבא:

אמר רבא: לא, דכולי עלמא הבטה בהפקר קני, והכא - חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה קמיפלגי; דרבנן סברי: יהבינן ליה אגרא, ואי לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. רבי יוסי סבר: לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. ומה אתה אומר - הכי קאמרי ליה: מדבריך לדבריננו, דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה - אין עומר ושתי לחם באין משל צבור.

איכא דאמרי, רבא אמר: דכולי עלמא הבטה בהפקר לא קני, והכא בחיישינן לבעלי זרועות קמיפלגי. דתנא קמא סבר: דתקיננו רבנן למיתב ליה ארבע זוזי, כי היכי דלישמעי בעלי זרועות וליפרשו מיניהו. ורבי יוסי סבר: לא תקיננו...

כלומר, לפי לישנא קמא דרבא - לכ"ע השומר קנה את התבואה בהבטתו, והמחלוקת היא האם הוא רשאי למסור את התבואה לצורך הציבור (ר' יוסי), או שאיננו מתירים זאת מחשש שלא ימסור יפה יפה (חכמים). ולפי לישנא בתרא דרבא - לכ"ע השומר לא קנה את התבואה בהבטתו, והמחלוקת היא האם אנו חוששים לבעלי זרועות שיבואו ויקחו את התבואה לעצמם, ולכן משלמים שכר מתרומת הלשכה ומוציאים עליהם שם של הקדש (חכמים), או שאין חוששים לזה (ר' יוסי).

והוסיפה הגמרא, שר' יוחנן מסכים להסבר השני המובא בשם רבא:

וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: חוששין לבעלי זרועות איכא ביניהו.

לפי ל"ק דרבא - חכמים ור' יוסי נחלקו אם יחיד רשאי למסור לציבור

ונמצא, שלפי ההסבר הראשון של רבא, ישנה מחלוקת תנאים אם יחיד רשאי למסור לציבור, או שאנו חוששים שמא לא ימסור יפה יפה. ואע"פ שר' יוסי אינו חושש לזה, הרי שחכמים חוששים ואוסרים.

וב'משנה למלך' (הל' שקלים פ"ד ה"ז) האריך הרבה מאד בביאור סוגיא זו, והעלה שאי אפשר להוכיח מה סוברים רבה ול"ב דרבא בענין זה, וניתן להסביר בדעתם

שלכ"ע חוששים שלא ימסור יפה יפה, אך גם ניתן להסביר בדעתם שלכ"ע אין חוששים לזה. וכפי שכתב בסיכום דבריו:

העולה ממה שכתבתי, דבין אליבא דרבה דקאמר דפליגי בהבטה בהפקר אי קני או לא, בין אליבא דרבא דקאמר דפליגי אי חיישינן לבעלי זרועות - חלוקה זו אי חיישינן דלמא לא ימסרם יפה או לא, אין להכריח בה שום צד מהצדדים, דאפשר דכ"ע אית להו דלא חיישינן ואפשר דכ"ע אית להו דחיישינן, וכדכתבנא.

ומ"מ, כאמור, לפי לישנא קמא דרבא, ענין זה נתון למחלוקת תנאים. וכסיום דברי ה'משנה למלך' הנ"ל:

אך לרבא דקאמר לכ"ע הבטה בהפקר קני, דין זה הוא מחלוקת ת"ק ור' יוסי, דלת"ק חיישינן דלמא לא ימסרם יפה, ולר' יוסי לא חיישינן דלמא לא ימסרם יפה.

סיכום הסתירה בין הסוגיות

ומצאנו, אם כן, מחלוקת משולשת בדבר, שמהסוגיות בר"ה ובמנחות עולה שהיחיד רשאי למסור לציבור גם בקרבנות ציבור, ולא חוששים שלא ימסור יפה יפה. ומהסוגיה ביומא עולה שהיחיד רשאי למסור לציבור רק לצורך עבודות יחיד, ולא בעבודות ציבור. ולפי אחד ההסברים בסוגיה בב"מ עולה שיש בדבר מחלוקת תנאים, שלדעת ר' יוסי היחיד רשאי למסור לציבור גם בעבודות ציבור, אך לדעת חכמים אינו רשאי.

ב. שיטת הירושלמי

מחלוקת אמוראים בביאור מחלוקת ר' יוסי וחכמים

בתלמוד הירושלמי (מסכת שקלים פ"ד ה"א) דנו ג"כ במחלוקת ר' יוסי וחכמים לענין שומרי ספיחין, והובאו שם שני הסברים למחלוקת. וכך לשון התלמוד:

בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלשכה, ועמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור וקרבו מהן קרבנות ציבור...

אמר רבי אחא: דרבי יוסה היא, דרבי יוסה אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסי בשם רבי אילא: דברי הכל היא, מה פליגין - בגופו של קרבן, אבל במכשירי קרבן - כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור.

תני: אשה שעשתה כתונת לבנה - כשירה, ובלבד שתמסרנה לציבור. אמר רבי אחא: דרבי יוסי היא, דרבי יוסי אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסי בשם רבי אילא: דברי הכל היא, מה פליגין - בגופו של קרבן, אבל במכשירי קרבן - כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור.

הרי שלדעת ר' אחא, ר' יוסי וחכמים נחלקו הן בענין שומרי ספיחין והן בענין קרבנות עצים ובגדי כהונה, שר' יוסי סובר שאת כולם רשאי היחיד לתרום, וחכמים סוברים שאת כולם אין היחיד רשאי לתרום.

ואילו ר' יוסי בשם ר' אילא סובר שנחלקו דוקא לענין שומרי ספיחין, הואיל ושם מדובר בתרומת התבואה הקריבה בעצמה על גבי המזבח, והיא גופו של קרבן, ובזה סוברים חכמים שאין היחיד רשאי לתרום. אולם בקרבנות עצים ובבגדי כהונה, שאינם גוף הקרבן אלא מכשירי הקרבן, מודים גם חכמים שהיחיד רשאי לתרום וניתן להביא בזה גם קרבנות ציבור.

מהירושלמי מבואר שניתן לעבוד עם בגדי הכהונה גם עבודות ציבור

עוד עולה מדברי הירושלמי, שבבגדי הכהונה שנתרמו על ידי היחיד ניתן לעבוד גם בעבודות ציבור. ואין זה כדברי הבבלי, הסובר שניתן לעבוד עמהם רק עבודות יחיד.

ועכ"פ בדברי הבבלי יש לכאורה סתירה בין הסוגיות, ורבותינו הראשונים והאחרונים הביאו כמה הסברים ליישובה.

ג. החילוק בין שומרי ספיחין לשאר קרבנות הציבור

תוס' - יש לחלק בין שומר לשאר קרבנות

תחילה, היקשו התוס' (ר"ה ז. ד"ה שמא) על הסתירה בין הסוגיה בר"ה, שאמרו בה דפשיטא שהיחיד יכול למסור ואין חוששים שלא ימסור יפה יפה, ובין הסוגיה בב"מ דמבואר שם שיש בזה מחלוקת תנאים. ועל כן יצאו לחלק בין שני הנידונים. ובלשונם:

שמא לא ימסרם יפה יפה - פלוגתא דתנאי היא בסוף פרק הבית והעליה (ב"מ קיח). גבי שומרי ספיחים בשביעית אי מתנדב שומר חנם. וקצת תימה דפרין הכא פשיטא במילתא דהוויא פלוגתא דתנאי. ושמא יש לחלק דהכא ליכא למיחש כולי האי כמו בשומר.

אמנם התוס' סתמו דבריהם ולא ביארו מדוע בשומר ספיחים יש לחוש יותר שמא לא ימסור יפה יפה, מאשר בשאר הקרבנות.

תוס' רא"ש - שומר רק מוותר על שכרו

ובתוס' הרא"ש (שם) הוסיף ביאור:

וקצת תימה דפריך הכא תלמודא פשיטא ממילתא דפליגי ביה תנאי. ויש לחלק, דהתם כיון דאינו נותן מכיסו כלום אלא שמוותר על שכרו אינו סבור שצריך למוסרו לציבור.

ונראה בביאור כוונתו, שדוקא לגבי שומר ספיחים חששו חכמים שלא ימסור יפה יפה, משום שהוא לא מוסר שום דבר ממשי לציבור, אלא רק מוותר על שכר שמגיע לו, ויש מקום לחשוש שהוא יסבור דממילא הדבר מסור לציבור. מה שאין כן במי שתורם מכיסו, שהוא ודאי מבין ויודע שעליו למסור יפה יפה לציבור.

קושיה על הסבר הרא"ש

ויש להקשות על הסברו, שלפי ל"ק דרבא בה נחלקו חכמים ור' יוסי אם חוששים שלא ימסור יפה יפה, לא מדובר על מסירת השכר המגיע לו על השמירה, אלא על התבואה שקנה אותה בהבטה, וכעת הוא מוסר אותה לציבור, והיא ודאי דבר ממשי, שהאדם יודע שהוא צריך למסור יפה יפה.

הערוך לנר - השומר עלול לחזור בו

ובחידושי הערוך לנר (ר"ה ז.) הציע גם הוא הסבר להבדל בין שומרי ספיחין לשאר קרבנות הציבור. וכך כתב:

התוס' לא ביארו החילוק (=בין שומרי ספיחין לשאר קרבנות ציבור), ולא מצאתי במפרשים פירוש החילוק⁵²... אבל לענ"ד י"ל, דודאי בשנותן דבר לגזבר ואמר הרי זה מתנה לצבור, לא חיישין למחשבתו שמא לא מסר בלב שלם, שלא אזלינן רק ע"פ דברו, ומיד קנה ההקדש. אבל בשומר שמנדב שמירתו, כדתנן מתנדב שומר חנם, דהיינו שאומר שישמור בחנם, הרי באותה שעה עדיין לא נקנה לצבור, ואם אח"כ חזר בו מדעתו הרי נקנה לו, שלא שייך בזה דברים שבלב אינם דברים,

---

52. נראה שספר תוספות הרא"ש לא היה מונח לפניו, שהרי שם כן ביאר את ההבדל. וגם חידושי הריטב"א דלקמן לא היו מונחים לפניו בתחילה, ורק אח"כ הגיעו לידו, וכמו שכתב בהמשך דבריו: "שוב בא לידי ספר הריטב"א ומצאתי שכתב" וכו', והעתיק שם את הדברים שנביא להלן, וסיים: "ואפשר שלזה התכוונו גם התוס' כאן".

שהרי לא בכל שעה ובכל רגע אומר בפה ששומר בחנם. ולכן רק בשומר חיישי רבנן שמא לא ימסור יפה.

כלומר, אם אדם נתן דבר ממשי להקדש, מיד נקנה הדבר להקדש, ואנו סומכים על דבריו שבאמת מסר להקדש, ואין חוששים שמא לא מסר יפה יפה. אולם בשומר החמירו, משום שהוא לא נתן דבר ממשי להקדש אלא רק הסכים להתנדב ולשמור בחנם, והתנדבות זאת לא "נקנתה" להקדש, שהרי בכל רגע ורגע שהוא ממשיך לשמור הוא כביכול מנדב עצמו מחדש, ולפיכך אנו חוששים שמא הוא יחזור בו, ואת המשך השמירה כבר לא ינדב בלב שלם.

והוסיף הערול"ג, שאם בסוף השמירה יחליט השומר למסור את כל "דמי השמירה" לציבור, יהיה זה כמסירת דבר ממשי לציבור, וגם חכמים יודו שאין חוששים בו למסירה שאינה יפה, אלא שאין זה הנידון בו נחלקו ר' יוסי וחכמים. ובלשונו:

ואף שיש תקנה לזה שכאשר כלה שמירתו ימסור לציבור בפה במתנה, הרי מזה לא איירי הכא, דא"כ לא הוי צריכים לפלוג לענין שמירה אלא ביחיד שמתנדב קרבן צבור אם כשר או לא, אלא ודאי רק במתנדב שמירתו בלבד פליגי, ובזה יש לחלק בין שמירה למתנה.

הקושיה הנ"ל קשה גם על הערול"ג

אולם, כפי שכבר הערנו על דברי הרא"ש, גם על הערול"ג קשה, שהמחלוקת בין חכמים לר' יוסי אינה עוסקת במסירת דמי השמירה לציבור, אלא במסירת התבואה שהשומר קנה בהבטה, ובזה הוא בודאי מסר דבר ממשי לציבור.

ריטב"א - השומר אינו בטוח שזכה בתבואה

ובחידושי הריטב"א (ר"ה ז.) ביאר הדברים באופן שלא תיקשה עליו קושייתנו הנ"ל:

וי"ל דשאני התם, כיון שבאין מן ההפקד כסבור שאין בהן זכיה כל כך דמיבעי למימסרינהו יפה יפה, אבל הכא דהוה ממונו גמור הא ידע ודאי דבעי למימסרינהו יפה יפה.

כלומר, דוקא בספיחים יש חשש שלא ימסור יפה, משום שעלול לחשוב שכלל לא זכה בהם ע"י ההבטה, אבל בדברים שברור לו שהם שלו, ודאי יודע שצריך למסור יפה לציבור.

ריטב"א - במנחת העומר ובשתי הלחם אינו יודע שצריך לבוא משל ציבור

ובהמשך דבריו הביא הריטב"א חילוק נוסף:

ועוד, דהתם סבור דאפילו בשל יחיד יוצא ולא בעי זכיה שלימה, מה שאין כן בקרבנות ציבור.

וחזר על הסבר זה בחידושיו ליומא (לה):

וי"ל דהתם בדבר שאין הכל יודעין שצריך לבא משל צבור, חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה.

כלומר, במנחת העומר ובשתי הלחם אינו יודע בבירור שהם צריכים לבוא משל הציבור, ולכן אינו מוסר יפה, אבל בקרבנות ציבור ידועים, ודאי מוסר יפה.

סברת הריטב"א אינה ברורה

אמנם לא מספיק ברור מדבריו מדוע דוקא במנחת העומר ובשתי הלחם אינו יודע שהם צריכים לבוא משל ציבור, ומפני מה הוא עלול לטעות בהם יותר מבשאר קרבנות הציבור. ואדרבא יש מקום לומר הפוך, שדוקא במנחת העומר ובשתי הלחם, הבאות במועדים, ואינן תדירות כמו עולת התמיד או הקטרת הקטורת וכיוצ"ב, יש סברא גדולה יותר לומר שהן חובת הציבור. ובפרט כשהוא רואה שהציבור מינה אותו לשמור עבורו על הספיחין, שיש לו להבין שהקרבת צריך לבוא משל הציבור. וצ"ע.

לפי כל ההסברים - באופן רגיל ניתן למסור קרבנות ציבור

ומכל ההסברים הנ"ל עולה, שבאופן רגיל יחיד יכול לנדב קרבנות ציבור ואין חוששים שמא לא ימסור יפה יפה, ודוקא בשומר החמירו - או משום שלא מסר דבר ממשי (רא"ש), או משום שהוא יכול לחזור בו מנתינתו (ערו"ג), או משום שהוא לא בטוח כלל שהדבר הנתרם שייך לו (ריטב"א), או משום שהוא סבור שהקרבתו שהוא תורם אינו חייב לבוא דוקא משל הציבור (ריטב"א).

ואם כן, לנידוננו, ברור שיחיד יוכל לתרום כבשים לקרבן התמיד, או פרים ואילים לקרבנות המוספים, וכיוצא בזה, וכן הוא יוכל לתרום שקלים עבור קניית קרבנות אלו, שבכל אלו לא שייך אף לא אחד מן החששות הנ"ל.

רמב"ם - כל תרומת יחיד שנמסרה לציבור ראויה לעבודת הציבור

והרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) לא חילק כלל בדין זה, ופסק להלכה שכל תרומת יחיד שנמסרה לציבור, ראוי לעבוד בה עבודות ציבור, ולא חילק בין בגדי כהונה לשאר קרבנות ציבור, ובין מכשירי קרבן כגון כלי שרת ועצי המערכה לקרבנות עצמם. וכך כתב:

כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור, ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר, וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין, אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים, ובלבד שימסרם לציבור.

ד. החילוק בין שומרי ספיחין לשקלי נשים ועבדים

תוס' יו"ט (1) - אפשר לנדב רק דבר שהציבור עתיד לשנותו

ובפירוש התוס' יו"ט על המשניות (שקלים פ"א מ"א) הביא שני חילוקים בין נשים ועבדים שרשאים למסור שקלים ואין חוששים שלא ימסרו יפה, ובין שומרי ספיחים שלדעת חכמים חוששים שמא לא ימסרו יפה. תחילה כתב:

וא"ת ומ"ש הכא (=בשומרי ספיחין) דחיישינן שמא לא ימסרם יפה, משקלים דמקבלין מנשים ועבדים וקטנים דתנן במשנה ה' פ"ק ולא חיישינן כו'. ואפשר דשאני שקלים שאין גופן קרב, וכשמשתנין שיקנו בהן דבר הקרב, נשתנה נמי לשל צבור.

וכוונתו, שכשהיחיד מוסר לציבור דבר שהציבור ישתמש בו באותו אופן שבו הוא נמסר, וכמו הספיחים שמקריבים אותם כמות שהן, יש לחשוש שמא לא תהיה המסירה יפה יפה, ונמצא שהדבר המוקדש בא משל היחיד. אולם כשהיחיד מוסר דבר שהציבור לא עתיד להשתמש בו כמות שהוא, אלא לשנותו, וכמו השקלים שהציבור לא משתמש בהם ממש אלא קונה עמהם קרבנות ציבור, בזה יש לומר שאפילו אם המסירה לא הייתה יפה, מ"מ בשעה שהציבור שינה אותם וקנה בהם קרבנות, בזה הם הפכו להיות רכוש גמור של הציבור.

ולפי הסבר זה, לא יהיה ניתן לנדב כבשים לקרבן התמיד, או פרים ואילים לקרבנות המוספים וכו', משום שהם מוקרבים כמות שהן, ויש לחשוש שלא ימסרו יפה יפה. וניתן יהיה לנדב רק שקלים לקרבנות אלו.

התוויו"ט עצמו דחה הסבר זה

אולם התוויו"ט עצמו דחה חילוק זה, וכתב שודאי הכל תלוי בדעת המוסרים, ואינו תלוי ע"פ סוג הדבר הנתרם. וכפי שכתב:

מיהו... כולה מלתא בדידהו תליא, רצה לומר באותן המוסרים.

תוס' יו"ט (2) - אפשר לנדב רק קרבנות תדירים

ועל כן הציע התוויו"ט הסבר שני להבדל בין שקלים לספיחין:

ואפשר לחלק בענין אחר, דהכא דעומר ושתי הלחם אחת בשנה איכא למיחש שלא ימסור יפה אלא נוח להם שיקריבו משלהם, שכן פירש"י הטעם בגמ' דבבא מצינא⁵³. אבל שקלים דלקרבנות דכולה שתא, ליכא למימר נוח להם כו'.

וביאור דבריו: בקרבן נדיר, המוקרב רק פעם בשנה, כגון מנחת העומר ושתי הלחם, יש חשש שהתורם לא ימסור יפה, כדי שיזכה שהקרבן יהא קרב משלו. אולם בקרבנות תדירים, אין חשש שהתורם לא ימסור יפה, הואיל והם פחות חשובים בעיניו, ואינו מקפיד שיבואו דוקא משלו.

ולפי הסבר זה, לא תהיה בעיה לנדב כבשים לקרבן התמיד, הואיל והם קרבים בכל יום ויום. אך יש לדון בענין פרים ואילים לקרבנות המוספים, אם נחשב הדבר לקרבן תדיר, הבא בכל מועד ומועד, או שמא התוויו"ט רואה גם בזה קרבן נדיר הבא פעם בשנה, שהרי כל מועד שונה מחבירו. וצ"ע.

קושי בסברת התוויו"ט

וה'משנה למלך' (על הרמב"ם, הל' שקלים פ"ד ה"ו) כתב על דברי התוס' יו"ט:

ובעיקר החילוק שחילק הרב בין דבר הבא פעם אחת בשנה לשקלים, לא ידעתי מהו.

וכבר כתבנו בביאור סברתו, שדבר הבא רק פעם בשנה חשוב יותר בעיניו, ויש לו כבוד גדול יותר להביאו משלו, ולכן אינו מוסר יפה יפה, אך דבר הבא כל השנה, אינו כ"כ חשוב בעיניו, ואין לו כבוד גדול להביאו דוקא משלו, ולכן הוא מוסרו יפה יפה.

---

53. וזו לשון רש"י (ב"מ ק"ח.): "ורבנן - חיישי שמא לא יהא בלבו למסור יפה יפה בלב שלם, דנוח לו שיקרבו משלו".

אלא שעדיין חילוק זה צ"ע, דסוף סוף אם אדם זה החליט לתרום את הקרבן התדיר שבא כל השנה, כנראה שהוא חשוב בעיניו, ועדיין יש חשש שמא לא ימסור יפה יפה.

'משנה למלך' – אפשר לנדב רק כאשר לתורם אין חלק בקרבן

וה'משנה למלך' עצמו כתב חילוק אחר בין שקלי נשים ועבדים לשומרי ספיחין:

ולפי חומר הנושא נראה לי לחלק, דשאני שומרי ספיחים דלעולם יש לשומר חלק בהם כיון דבאים משל צבור, חיישינן דלמא לא ימסרם יפה דסבור השומר, דמה שב"ד אומרים לו שימסרם יפה הוא כדי שיהיה לכל ישראל חלק במצוה, ומשום הכי אינו מוסרן יפה דניחא ליה שיקרבו משלו.

אבל גבי שקלים דרחמנא אמר דכהנים ונשים ועבדים לא יהיה להם חלק בקרבנות, כי מסרי לצבור ליכא למיחש דלמא לא ימסרו יפה משום דניחא להו שיקרבו משלהם, דלאו ברשיעי עסקינן מאחר שרואים דאפילו בשותפות אין חפץ לה' שיהיה להם חלק בקרבנות צבור, משום הכי לא חיישינן דלמא לא ימסרו יפה.

פירוש: כאשר גם היחיד עצמו מחוייב להשתתף בקרבן, כגון השומר המשתתף במנחת העומר ובשתי הלחם, הוא יודע שהקב"ה חפץ בו, לכן הוא רוצה שכל הקרבן יבוא רק משלו, ואינו מוסרו יפה. אולם כשאינו מחוייב להשתתף בקרבן, וכגון נשים ועבדים הפטורים מהבאת השקלים, הם יודעים שהקב"ה אינו חפץ שישתתפו בקרבן, וכ"ש שאינו חפץ שהקרבן יבוא רק משלהם, ולכן הם מוסרים יפה יפה.

ולפי סברתו, יחיד מישראל אינו רשאי לתרום כבשים לקרבן התמיד, ופרים ואילים לקרבנות המוספין, הואיל וגם הוא מחוייב בהן, ויש חשש שלא ימסור יפה יפה אלא יחפוץ שהקרבן יבוא רק משלו.

קושיות על ה'משנה למלך'

אולם סברתו אינה מובנת, דאם היחיד יודע שהתורה רצתה שהקרבן יבוא משל ציבור, וגם שלוחי ב"ד אומרים לו כן, מדוע הוא ירצה שהקרבן יבוא רק משלו, והוא לא ירצה לעשות את רצון ה' ולמסור את הקרבן לציבור - אטו ברשיעי עסקינן?!

ועוד קשה, שבגמרא בר"ה מבואר שכל יחיד רשאי למסור קרבנות ציבור, אפילו אם יש לו חלק בקרבן, ובכל זאת אין חוששים שמא לא ימסור יפה.

סיכום

לסיכום, לדעת התוס' יו"ט (למסקנה) היחיד רשאי לנדב קרבנות תדירים, שאין חשש שהוא ירצה להביאם דוקא משלו, ואינו רשאי לנדב קרבנות נדירים, שיש חשש שירצה שיבואו דוקא משלו ולא ימסרם יפה יפה. וכבר היקשנו על הסבר זה, והבאנו שגם ה'משנה למלך' דחאו. ועכ"פ לפי הסבר זה ניתן לנדב שקלים לקרבן התמיד, וכנראה גם לקרבנות המוספים.

ולדעת ה'משנה למלך', היחיד יכול לתרום רק לקרבן שאין לו חלק בו, ואין אפשרות לתרום לעולות התמיד והמוספין וכיוצ"ב שלכל יחיד יש חלק בהם. אולם כבר הקשינו על דבריו, מסברא ומסוגיות הגמרא.

ה. מסירת שקלי ציבור

תוס' – שני טעמים לכך שניתן למסור שקלי ציבור

כפי שהזכרנו לעיל, המשנה בשקלים אמרה שכהנים הפטורים משקלי ציבור, רשאים לתרום ולמסור לציבור. וכן נשים ועבדים הפטורים מהבאת השקלים, רשאים לתרום ולמסור לציבור. והתוס' (יומא לה. ד"ה ניהוש) נזקקו לבאר מדוע אין בזה מחלוקת, וגם חכמים החוששים למסירה שאינה יפה, מודים בשקלים שאין לחשוש, והביאו בזה שני הסברים. תחילה כתבו:

בההיא אפי' רבנן מודו, כיון שכל ישראל מביאין שקלים, אינהו נמי נהי דפטירי, מסרי לצבור יפה יפה.

כלומר, כיון שכל ישראל מביאים שקלי ציבור ומוסרים אותם לציבור, לכן גם מי שפטור מהבאת השקלים ובכל זאת מביא, גם הוא מתכוון למסור יפה לציבור, כשאר אחיו בני ישראל.

והוסיפו הסבר נוסף:

ועוד, כיון שכל ריוח הקרבנות הבאים מן השקלים שלהם הוא, גמרי ומסרי יפה.

רצונם לומר, שמאחר ובסופו של דבר הכהנים נהנים מן הקרבנות הנקנים מן השקלים, לכן מוסרים יפה.

קושיית ה'משנה למלך' על הסברי התוס'

וה'משנה למלך' (על הרמב"ם, הל' שקלים פ"ד ה"ו) היקשה על שני הסברי התוס'. על ההסבר הראשון היקשה:

ולא הבינותי דבריהם כלל, דמה טענה היא שכל ישראל מביאים שקלים שימסרו יפה. וסבור הייתי להעמיס בדבריהם החילוק שכתבתי לעיל, דכיון דכל ישראל מביאין שקלים ואינהו פטירי, כבר רואים שאין ה' חפץ בשלהם ומש"ה מסרי יפה, דלאו ברשיעי עסקינן. אלא שלשונם דחוק לפי פירוש זה.

ועל ההסבר השני היקשה בתרתי:

ומה שכתבו עוד כיון שכל ריוח הקרבנות כו' מלבד שלא ידעתי כונתם, עוד אני תמיה דמה יענו ביום שידובר בהם מתניתין דפ"ק דשקלים משנה ה' אף על פי שאמרו אין ממשכנים נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלים מידם... והכא לא שייך לומר שכל ריוח הקרבנות כו'. וליכא למימר שסמכו על תירוץ ראשון, דכיון דתירוץ ראשון מכח מתניתין דנשים ועבדים וקטנים מנ"ל לחלק בענין אחר.

חיזוק קושיית ה'משנה למלך' על ההסבר הראשון

ואע"פ שכבר בארנו את סברת התוס' בתירוצם הראשון, שכשאדם תורם יחד עם כל ישראל, אע"פ שאינו מחוייב בדבר, אינו מוציא עצמו מן הכלל, וכשם שכולם נותנים ומוסרים לציבור, גם הוא מוסר יפה לציבור - עם כל זה, לא נכחד שסברא זו אינה מובנת דיה, שלכאורה ניתן לומר גם סברא הפוכה, שדוקא אם הוא תורם תרומה חריגה, הרי שמורה הדבר על כוונתו הטהורה, שבאמת יש לו רצון לתרום דבר-מה לציבור, והוא מוסרו יפה, משא"כ כשכל ישראל מחוייבים לתרום, והוא תורם למרות שהוא פטור, ייתכן שהוא לא תורם בלב שלם, אלא משום שהוא לא רוצה להיות חריג ולצאת מן הכלל. ובכלל, הסברא נותנת שכשאדם פטור מתשלום מסויים, והוא בכל זאת רוצה לשלמו, כנראה הוא עושה זאת בלב שלם, ואין זה משנה אם שאר האנשים חייבים בדבר או לא.

חיזוק קושיית המשל"מ על ההסבר השני

וגם ההסבר השני של התוס' אינו מובן, כפי שהעיר בצדק המשל"מ, שבאמת לא מובן מדוע "כל ריוח הקרבנות הבאים מן השקלים" הוא של הכהנים, שאם כוונתם לאכילת הכהנים את הקרבן, הרי רוב קרבנות הציבור הם עולות שאינם נאכלים לכהנים, ואם הכוונה לעורות הקדשים הניתנים לכהנים (רמב"ם, הל' מעשה

הקרבות פ"ה ה"ט), הרי אין זו אלא הנאה צדדית, ואי אפשר לומר על זה ש"כל ריוח הקרבות" של הכהנים. ועוד, שהרי מן השקלים לא מביאים רק קרבות, אלא גם קטורת ופרה אדומה ושעיר המשתלח ועצים ומלח לקרבות, ושאר דברים שאין בהם שום הנאה לכהנים (ראה רמב"ם הל' שקלים פ"ד ה"א, הבאנוהו בתחילת המאמר). ואם כוונתם לעצם העבודה, הרי שאין בזה "הנאה" לכהנים, ובודאי אין זה נחשב שכל רווח הקרבות שלהם.

הקושיה משקלי נשים ועבדים אינה קשה

ברם, מה שהיקשה מדין נשים ועבדים, אינו קשה לכאורה, דבאמת נראה שבזה התוס' יסבירו כפי ההסבר הראשון, שהנשים והעבדים יכולים לנדב שקלי ציבור, משום שהם מצרפים עצמם לשאר ישראל. וכוונת התוס' היא, שאע"פ שהתירוץ הראשון נכון (להבנתם), והוא שייך גם לגבי שקלי נשים ועבדים, מ"מ לגבי שקלי כהנים ישנה סברא נוספת, שכל הנאת השקלים שלהם.

סיכום

לסיכום: לפי התוס' התיירו ליחיד לתרום דוקא בשקלים, משום שהוא מביאם יחד עם כל ישראל, או משום ש"כל ריוח הקרבות שלו", ואין חשש שלא ימסור יפה. אולם ה'משנה למלך' דחה את שני הסברי התוס'.

ו. מסירת בגדי כהונה

תוס' – רק בכהן גדול המוסר בגדי כהונה לא חששו למסירה שאינה יפה

בתוס' ביומא (לה. ד"ה ניחוש) הביאו שני הסברים לחלק בין בגדי כהונה, שלא חששו בהם למסירה שאינה יפה, ובין שומרי ספיחין שבהם חששו. וזו לשונם:

ניחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה קמ"ל - ואפי' לרבנן דרבי יוסי בפרק הבית והעליה (ב"מ דף קיא.)... הכא מודו דאנן סהדי דכהן גדול מסר ליה יפה, שהוא גדול בתורה ויודע שיש למסור יפה. ועוד כיון שכל כבוד כהונה הוא שלו, מסר ליה יפה, אגב חביבות שעובד בה.

ומדבריהם עולה שבעלמא סוברים חכמים שיש לחשוש למסירה שאינה יפה, ודוקא בכהן גדול המוסר בגדי כהונה שעשתה לו אמו אין חוששים, או משום שהוא אדם גדול בתורה, היודע שהבגדים חייבים לבוא משל הציבור והוא ודאי

מוסרם יפה, או משום שגם אחר המסירה לציבור הוא עצמו ממשיך להשתמש בבגדים, והוא זה שמתכבד בלבישתם, ולכן לא אכפת לו למוסרם יפה יפה.

הנפק"מ בין שני הסברי התוס'

והנפק"מ בין שני הסברי התוס' היא, האם הכהן הגדול יהיה רשאי למסור קרבנות ציבור וכדו', שלפי ההסבר הראשון יהיה מותר, משום שהוא תלמיד חכם היודע שצריך למסור זאת לציבור, אך לפי ההסבר השני יהיה אסור, משום שהוא לא ממשיך ליהנות מהקרבתו, ולא "כל כבוד כהונה שלו". וכן תהיה נפק"מ בתלמיד חכם שאינו כהן גדול, שלפי ההסבר הראשון הוא רשאי למסור קרבנות ציבור, והואיל והוא יודע שצריך למוסרם לציבור, ולפי ההסבר השני יהיה אסור, והואיל והוא לא נהנה מהם אחר מסירתו.

לפי שני ההסברים - אדם רגיל אינו רשאי למסור קרבנות ציבור

ועכ"פ, לפי שני ההסברים, אדם רגיל מישראל לא יהיה רשאי לתרום קרבנות או שקלים, משום שאיננו בטוחים שהוא יודע שהקרבתו צריך לבוא משל הציבור, וגם משום שאינו נהנה מהקרבתו לאחר מסירתו, ויש חשש שלא ימסור יפה.

קושיית ה'משנה למלך' על ההסבר הראשון של התוס'

וה'משנה למלך' (על הרמב"ם, הל' שקלים פ"ד ה"ו) היקשה על שני הסברי התוס'. תחילה היקשה על מה שתירצו דדוקא בכהן גדול אמרו שרשאי למסור משום שהוא גדול בתורה ויודע שצריך למסור יפה, דהרי הכהנים הגדולים בבית שני לא היו תלמידי חכמים, וכמו שהעידה עליהם הגמרא ביומא (יח). ובלשונו:

ועל מה שכתבו התוספות דשאני כ"ג שהוא גדול בתורה וכו' קשה, דהא בבית שני לא היו חכמים, וכדאמרינן בפ"ק דיומא (יח). שהיו אומרים לו שמא לא למדת כו', ואמרינן בגמ' דמייירי בבית שני.

ואי אפשר לומר שדברי הגמרא נאמרו רק על בית ראשון, בזמן שהיו מעמידים כהנים גדולים כשרים והגונים, חדא משום שהגמרא לא חילקה בזה, וכפי שכתב ה'משנה למלך':

ומימרא זו דרב הונא היא בכל הדורות ולא חילקו בין זמן לזמן.

ועוד, שהרי בהמשך הגמרא הביאו מעשה באמו של ר' ישמעאל בן פאבי שעשתה לו כתונת והוא מסרה לציבור, ור' ישמעאל בן פאבי חי וכיהן בזמן הבית שני, כמבואר ביומא (ט).

קושיית ה'משנה למלך' על ההסבר השני של התוס'

והמשיך המשל"מ להקשות גם על התירוץ השני, דדוקא בכהן גדול התירו למסור יפה משום שכל כבוד הכהונה שלו, וכתב:

גם התירוץ השני שכתבו ועוד כיון שכל כבוד כהונה הוא שלו וכו', לא ידעתם כונתם, דמה טעם הוא דמשום דכל כבוד כהונה שלו הוא מסר להו יפה.

אולם כבר בארנו דבריהם בסייעתא דשמיא, שבדבר הנמסר לגמרי לציבור ואין למוסר שום הנאה אחר המסירה, יש חשש שלא ירצה למסור יפה, אך בבגדי כהונה גדולה, שגם אחר המסירה לציבור הוא עצמו ממשיך ללבוש את הבגדים, לא יהיה אכפת לו למסור יפה, ולהמשיך ליהנות בהם אחר שיהיו רכוש הציבור.

תמיהה על שני הסברי התוס' – לא מדובר רק בכהן גדול

ברם עדיין נראה שהסבר התוס' קשה, שהרי בגמרא לא העמידו דין מסירת בגדי כהונה דוקא בכהן גדול, אלא אמרו בסתמא, על כל כהן, וכלשון הגמרא: כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד, ובלבד שימסרה לציבור.

ואם כן, לא שייכים שני הסברי התוס': חדא, שודאי לא כל הכהנים היו תלמידי חכמים וגדולים בתורה, היודעים שיש למסור את הקרבן יפה יפה. ואידך, שכיון שלא מדובר בבגדי כהן גדול, הרי שהכהן התורם בגדים אלו, אינו משתמש בהם רק לעצמו, אלא הוא מוסרם לשימוש כל הכהנים, ואם כן לא כל כבוד הכהונה שלו, ולא בהכרח שהוא ימשיך ליהנות מהבגדים לאחר מסירתן לציבור.

רא"ש ותוס' ישנים – תימה מדוע א"א למסור בגדי כהונה לעבודות ציבור

והנה, בגמרא אמרו שכשהכהן מסר את בגדי הכהונה הוא רשאי לעבוד בהם רק עבודת יחיד. וכבר תמה על כך הרא"ש בתוספותיו (יומא לה):

דדוקא בעבודת יחיד, אבל עבודת ציבור אינו יכול לעבוד בהם אף על פי שמסור לציבור. ותימה, מאי שנא מקטרת שיחיד מתנדב ומוסרה לציבור.

וכן הביאו התוס' ישנים (יומא לה: ד"ה ובלבד) בשם רבינו יהודה:

דוקא בעבודת יחיד, אבל בעבודת ציבור אינו יכול לעשות אע"פ שמוסרה לציבור. ולא ידע רבינו יהודה מאי שנא מקטורת שיכולין להקטיר אם עשאה יחיד ומסרה לציבור.

ריטב"א - בבגדי כהונה החמירו משום שממשיך ליהנות מהם

והריטב"א שם, כתב ליישב מדוע דוקא בבגדי כהונה החמירו:

מהו דתימא ניהוש שמא לא ימסרם יפה קמ"ל. והקשו בתוספות אכתי מאי קמ"ל דהא גבי שקלים תנן (עי' שקלים פ"ב מ"ד) שאם רצה להוסיף יותר ממחצית השקל מוסיף ובלבד שיימסרו לציבור, ולא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. וי"ל דשאני התם שמוסרו לציבור ומתרוקן ממנו, מה שאין כן בבגדים אלו שהוא עצמו לובש אותם, והוה ס"ד דניהוש שמא לא ימסרם כראוי.

והיינו, שדוקא בבגדי כהונה חששו שלא ימסור יפה, מאחר והוא ממשיך ליהנות בהם וללבוש אותם כאילו היו שלו, ויש חשש שהוא לא באמת מתכוון למוסרם לציבור. אך בשקלי ציבור ובשאר תרומות שאינו משאיר אצלו כלום, ודאי כוונתו למוסרם לגמרי לציבור, ולא חיישינן שלא ימסור יפה.

סברת הריטב"א הפוכה מסברת התוס'

וסברת הריטב"א הפוכה לגמרי מסברת התוס' דלעיל, שהתוס' הבינו שהעובדה שהוא ממשיך ליהנות מהבגד לאחר תרומתו, גורמת לנו להניח שהוא ימסור יפה יפה, דמה לו בכך שהוא מוסר יפה אם בלאו הכי הוא זה שממשיך ליהנות מהבגד. אולם הריטב"א מבין הפוך, שהעובדה שהוא ממשיך ליהנות מהבגד לאחר תרומתו, גורמת לנו לחשוש שהוא לא מוסר יפה יפה, שאין לו באמת כוונה להעביר את הבגד לרכוש הציבור, אלא כוונתו להמשיך ולהשתמש בו כאילו עדיין הוא שלו.

הריטב"א מודה שניתן למסור בגדי כהונה כשאינו לובש אותם בעצמו

ומדברי הריטב"א עולה, שלא חשש במסירת בגדי כהונה, אלא כשהכהן המוסר לובש את הבגדים בעצמו, אבל אם יחיד מוסר בגדי כהונה עבור כלל הכהנים, אין לחוש כלל, הואיל ואינו משתמש בבגדים בעצמו, ומוסרם יפה לציבור.

המאירי - המוסר בגדי כהונה בשעת הקדשתם רשאי לעבוד גם עבודות ציבור

והמאירי (בית הבחירה, יומא לה.) חידש שכהן המקדיש בגדי כהונה לציבור, ומסרם מיד בשעת הקדשם, יכול לעבוד בהם גם עבודות ציבור. ומה שאמרו שיכול לעבוד בהם רק עבודות יחיד, הוא דוקא כשעיקב אותן בידו לאחר הקדשתם, ומוסרן להקדש לאחר זמן, ורק באופן זה אנו חוששים שמא לא מסרן יפה יפה. ואלו דבריו:

בגדי כהונה אינם באים אלא משל צבור, וכהן שיש לו כתנת משלו או שעשאתה אמו או אחד מקרוביו ונתנה לו, אף על פי שמקדישה לעבודת עצמו אינו כלום, אא"כ מוסרה לצבור להיותה שלהם כשאר בגדים שבעזרה. מסרה לצבור - הרי היא אח"כ כשל צבור, ומותר לעבוד בה בין הוא בין אחר.

במה דברים אמורים? - בשמסרה קודם שיבא לעבוד. אבל אם לא מסרה בשעת הקדשו, אלא שמעכבה לעצמו, ועכשיו בא לעבוד בה - הוא מוסרה ואינו מוסרה בלב שלם ובעין יפה, ומתוך כך אין מניחין אותו לעבוד בה עבודת צבור, כגון תמידין ועבודות יום הכפורים והדומים להם, ומ"מ מותר לו בכך לעבוד בה עבודת יחיד כגון נדרים ונדבות... כך היא שיטתנו, וכן הדברים נראין.

קושיות על הסבר המאירי

אמנם לכאורה דבריו צריכים עיון, שהרי בגמרא אמרו שהטעם שמותר לעבוד בבגדים אלו בעבודות יחיד הוא משום שהכהן מסרן בלב שלם, וכן פירש המאירי בהמשך דבריו שם שבעבודת יחיד לא חוששים שלא מסר יפה, וא"כ לא מובן מדוע כתב כאן שעובד רק עבודות יחיד משום שאינו מוסר בלב שלם.

ועוד, שאם אנו חוששים שאינו מוסר בלב שלם, מדוע הוא יכול לעבוד עבודות יחיד, הלא גם בעבודת יחיד צריך שבגדי הכהונה יהיו משל הציבור. וכמו שהעיר ה'משנה למלך' (שם):

הן אמת דבעיקר הסוגיא אני תמיה, דמלבד מה שקשה על זה החילוק שחילקו בין עבודת יחיד לעבודת צבור, דלא ימנע אם עבודת יחיד הלזו צריכה בגדי כהונה וצריך שיהיו משל צבור, כי היכי דחיישינן בעבודת צבור דלמא לא ימסרם יפה, ה"נ ניחוש בעבודת יחיד. ואם אינה צריכה שתהיה בבגדי כהונה, למה לי שימסרם לצבור...

ועיין בגוף דברי המאירי, שגרס גירסה אחרת לגמרי בגמרא, ושינה שם את סדר הקושיות. אך כל הספרים שלפנינו לא גרסו כגירסתו.

‘משנה למלך’ – הטעם שלא עובדים עבודות ציבור אינו משום פגם במסירה

וה‘משנה למלך’ הביא שמועה, שבאמת לענין מסירה יפה יפה אין הבדל בין עבודת יחיד לעבודת ציבור, ובשניהם אין חוששים שלא מסר יפה. אלא שלענין בגדי כהונה ישנו חילוק אחר בין עבודות יחיד לעבודות ציבור, והיינו שהציבור מקפידים על כך שבגדי כהונה יבואו דוקא משקליהם, על מנת שיכפרו עליהם, ולכן אין לעבוד בבגדי כהונה שנמסרו ע”י היחיד, אע”פ שודאי מסרם יפה יפה. וזו לשון שמועתו:

ושמעתי אומרים, דלעולם מסירה לצבור מהני אף לעבודת צבור, והכא הוא משום דצבור אינן רוצין שיהיו בגדי כהונה משל יחיד אף שמסרם לצבור, משום דרוצים שיהיו הבגדים משקליהם כדי שיכפרו עליהם, ולא שיבאו משל יחיד אף שמסרם לצבור, אך בעבודת יחיד שאינה צריכה צבור ליכא קפידא. ועל זה הקשה פשיטא דמהני, דמאחר שאינה של צבור ליכא קפידא, ותיצו דאצטריך משום דסד”א שיש קפידא אחרת, דהיינו דלמא לא ימסרם יפה, קמ”ל דחששא זו, ליתא ומה שאינו עובד בה עבודת צבור אינו משום חששא דלמא לא ימסרם יפה, דאי משום חששא זו אין לחלק בין עבודת יחיד לעבודת צבור, אלא הטעם הוא דכל שהוא עבודת צבור אין הצבור רוצים שתהיה העבודה כי אם בבגדים הבאים משל צבור.

דחיית ה‘משנה למלך’

אולם ה‘משנה למלך’ דחה שמועה זו, משום שכל ששמענו בסוגיות הש”ס הוא שאולי יש לחשוש למסירה שאינה יפה, ומשמע שכשליכא לחשש זה ודאי ניתן לעבוד גם עבודות ציבור, ואין חוששים לסברא זו שהציבור רוצים שהקרבתו יבואו דוקא משלהם. ובלשונו:

אלא שעדין אני תמיה דלפי זה סוגיא זו אתיא דלא כמאן, דהא מאותה סוגיא דפרק הבית והעליה מוכח דע”כ לא נחלקו רבנן ור”י אלא אי חיישינן דלמא לא ימסרם יפה, אבל אי לאו הך חששא לכ”ע יכול יחיד להתנדב משלו, ולא אמרינן דלא ניחא להו שיביאו מנחת העומר שהוא דבר של צבור כי אם משקליהם ולא משל יחיד ואף שימסרם לצבור. וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד.

הערוך לנר - הצורך בבגדי ציבור לקרבן יחיד הוא רק מדרבנן

ובחידושי ה'ערוך לנר' (ר"ה ט"ז) כתב לחדש שמדינא דאורייתא ניתן היה להקריב קרבן יחיד בבגדי כהונה של יחיד, כשם שניתן להקריב את הקרבן עצמו מכספו של היחיד, אלא שחכמים גזרו להצריך בגדי כהונה של ציבור גם לקרבן יחיד, כדי שלא יבואו להתיר בגדי יחיד גם בקרבנות ציבור. ובלשונו:

...ולענ"ד י"ל דהנה זה ודאי פשיטא דבקרבת צבור צריך שיהיה בגדי כהונה וכלי שרת משל צבור, דצורך קרבן כקרבן דמי. אבל צריך טעם מנ"ל דגם בקרבן יחיד צריך שימסור בגדי כהונה לצבור, למה לא יוכשר גם משל יחיד, ומה עדיפי בגדי כהונה מקרבן עצמו שבא משל יחיד.

וי"ל דמה דבעינן משל צבור, באמת אינו מדאורייתא, אלא מטעם גזירה, שאם נתיר לו לקרבן יחיד בגדי כהונה של יחיד, יבא לעבוד בהם גם עבודת צבור, כיון שאין היכר לזה.

הערוך לנ"נ - לקרבן יחיד תורמים ומוסרים לכתחילה, לקרבן ציבור רק בדיעבד

וע"פ זה כתב לחלק בין הסוגיה ביומא לסוגיה בר"ה, ובין מסירת בגדים לצורך עבודת יחיד למסירת בגדים לצורך עבודות ציבור, שכיון שבקרבת יחיד צריך בגדים של ציבור רק מדרבנן, לכן מתירים לכתחילה לתרום בגדים ולמוסרם לציבור. אולם בעבודות ציבור, שהצורך בבגדים של ציבור הוא מדאורייתא, לכן אין מתירים לכתחילה לתרום ולמסור, ורק בדיעבד אם תרם ועבד עם בגדים אלו - עבודתו כשרה. וכך כתב:

ובזה יש לישב השינוי שבין ברייתא דהכא לברייתא דיומא, דשם קתני עובד בה עבודת יחיד דמשמע לכתחלה, והכא קתני יחיד שהתנדב משלו כשרים משמע בדיעבד דוקא כשרים אבל לכתחלה לא מקריב.

ולפי דברינו אתי שפיר, דשם לענין יחיד דאפילו לא ימסור יפה לא הוי רק איסור דרבנן, דמדאורייתא עובד בבגדי יחיד, מותר לכתחלה. אבל הכא לענין קרבן צבור, דאם לא ימסור יפה הוי איסור דאורייתא, לכן רק בדיעבד לא חיישינן שמא לא מסר יפה אבל לכתחלה לא. ולכן אין כאן סתירת הסוגיות, דביומא איירי מלכתחלה, ולכן נקט קרבן יחיד דוקא. אבל הכא איירי בדיעבד, ולכן נקט קרבן צבור דוקא.

ערול"נ - חכמים ור' יוסי נחלקו לענין לכתחילה, ולכ"ע בדיעבד כשר

והוסיף הערול"ג, שגם הסוגיה בב"מ לענין שומרי ספיחין, דיברה על מסירה לכתחילה, ולכן נחלקו בזה חכמים ור' יוסי, אבל לענין דיעבד כולם מודים שהמסירה מועילה:

ובזה יש ליישב גם מה שהקשו התוס', דמה פריך פשיטא כיון דפלוגתא דתנאי היא בב"מ (ק"ח). ועפ"י דברינו י"ל, דשם לא פליגי תנאי רק לכתחילה, דר' יוסי ס"ל מתנדב שומר חנם דמשמע לכתחילה, וחכמים פליגי שמא לא ימסור לצבור יפה ולכן לכתחילה לא, אבל הכא דאירי בדיעבד פשיטא דכשר, ד"ל דעל זה לא פליגי רבנן.

קושיות על הסבר הערול"ג

אולם לכאורה צ"ע מנין למד שהסוגיה ביומא מדברת על מסירה לכתחילה, והסוגיה בר"ה מדברת על בדיעבד, דלכאורה גם בר"ה מדובר על לכתחילה, שהרי אמרו "יחיד שהתנדב משלו - כשרין, בלבד **שימסרם** לצבור", ולא כתוב: ובלבד **שמסרם** לציבור.

ומה שכתוב: "יחיד שהתנדב", אינו לשון דיעבד, כי אמנם מדובר לאחר שהוא כבר נידב, אך השאלה היא אם כעת ניתן לעבוד לכתחילה עם הבגדים שהוא נידב. ואין זה שונה מהלשון ביומא: "כהן **שעשתה** לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד", וכן "אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי **שעשתה** לו אמו כתונת של מאה מנה, ולובשה, ועובד בה עבודת יחיד".

ועוד קשה, דלפי דבריו, גם הסוגיות במעילה ובשקלים ובמנחות, שהתירו תרומת קטורת ותרומת שקלים ע"י כהנים וע"י נשים ועבדים, לא התירו אלא בדיעבד, אך אין זה משמע מלשון הגמרא שם. ובפרט לענין קטורת שאמרו בגמרא במעילה שיש לו להביאה לכתחילה.

וגם מסברא אין הדבר מובן, דממה נפשך אם אנו חוששים שמא לא ימסור יפה, לא נתיר אפילו בדיעבד לא בעבודות יחיד ולא בעבודות ציבור, ואם איננו חוששים למסירה שאינה יפה, יש לנו להתיר לכתחילה אפילו בעבודות יחיד.

מהרמב"ם נראה שמסירה זו מועילה לכתחילה גם בעבודות ציבור

והערוך לנר רצה להעמיס דבריו גם בדעת הרמב"ם, וכתב:

ובזה גם פסק הרמב"ם אתי שפיר, דנקט לישנא דברייתא דהכא.

ורצונו לומר שגם הרמב"ם לא התיר מסירה בעבודות ציבור אלא בדיעבד, וכפי שעולה (להבנתו) מהסוגיה בראש השנה.

אולם נראה לכאורה שהרמב"ם התיר לעבוד בהם אפילו לכתחילה, וכפי שכתב "ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה - מוסרו לציבור ומותר", ומשמע שמותר לכתחילה לעבוד עם בגד זה. וכן סיים הרמב"ם: "אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים, ובלבד שימסרם לציבור", ומשמע שניתן לכתחילה למסור אותם לציבור ולהשתמש בהם לעבודה.

שפת אמת (ר"ה) - אין לתרום לכתחילה

ובחידושי ה'שפת אמת' (ר"ה ז.) כתב גם כן לחלק בין לכתחילה לדיעבד, וכתב שהסוגיה בר"ה התירה רק בדיעבד, ומחלוקת חכמים ור' יוסי בב"מ היא לענין לכתחילה:

ויחיד שהתנדב משלו כשירין ובלבד כו' - והקשו בתוס' דפלוגתא דתנאי היא בב"מ בשומרי ספיחים אי מתנדב שו"ח. ולפע"ד היה נראה לפרש דכשירים בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להניח מעות הציבור וליקח מיחיד, דהרי העשיר אסור להרבות ממחצית השקל אף דמוסר לציבור ולמה נקח ממנו לכתחילה. והא דקתני דכשירין, היינו בדיעבד, והתם פליגי לכתחילה.

קושיה על הוכחת השפ"א

והוכחת השפ"א שלכתחילה אין ליקח מעות מן היחיד, היא ממה שעשיר אסור להרבות יותר ממחצית השקל אף כשמוסר לציבור, וממילא מוכח שאין ליקח ממנו לכתחילה.

ברם הוכחתו אינה ברורה, משום שהעשיר אינו רשאי להוסיף על מחצית השקל דוקא בתורת חובה, הואיל והתורה הקפידה דוקא על מחצית השקל, אך אין איסור לתרום כסף לקופת הלשכה בתורת נדבה, וכפי ששינינו במשנה (שקלים פ"ו מ"ה) שהיו במקדש י"ג שופרות (תיבות בצורת שופר) שניתן היה לתרום להם כסף לעולות ולעצים ולבונה ולשאר קרבנות ציבור, וכפי שפירט הרמב"ם (הל' שקלים פ"ב ה"ב):

ובמקדש היה לפנייהם תמיד שלש עשרה תיבות, כל תיבה כמין שופר, ראשונה לשקלי שנה זו, שניה לשקלי שנה שעברה... חמישית למי שהתנדב מעות לקנות בהן עצים למערכה, ששית למי שהתנדב מעות ללבונה, שביעית למי שהתנדב זהב לכפורת... שלש עשרה למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.

וכבר הבאנו דברי המשנה והגמרא, שגם מי שפטור משקלי חובה, כגון כהנים ונשים ועבדים, רשאי לנדב מעצמו שקלים. וא"כ מוכח שמותר ליחיד לתרום לכתחילה לצרכי הציבור, ובלבד שימסור יפה יפה.

ועוד לא מובן, דלפי סברת השפ"א שיש איסור לתרום יותר ממצחית השקל, היה צריך לאסור זאת גם בדיעבד, ומדוע כתב שהאיסור הוא רק לכתחילה ולא בדיעבד. וצ"ע.

שפת אמת - כשהצדוקים מודים שצריך לבוא מן הציבור, תורמים לכתחילה

והוסיף השפ"א לשיטתו, שאין איסור לתרום לכתחילה אלא בקרבן התמיד ובקרבנות המוספין, משום שיש לחשוש שמא התורם הוא מן הצדוקים הסוברים שקרבן התמיד בא גם מן היחיד, אך בקרבנות שגם הצדוקים מודים שהם צריכים לבוא משל הציבור, כגון העומר ושתי הלחם, מותר ליחיד לתרום לכתחילה. ובלשונו:

נלפע"ד דהכא גרע, דיש לחוש שהוא מן הצדוקים שאומרים מתנדב אדם קרבן תמיד, כדאיתא במנחות איתוקם תמידא שהיו צדוקים אומרים יחיד מתנדב כו' [ולדידהו כל המוספין דכתיבי בפרשת התמיד וגם כתיב בהו על עולת התמיד נמי באין של יחיד], א"כ טובא איכא למיחש דבכוונה לא ימסרנו לציבור, לכן לכתחילה לכו"ע אסור, וקמ"ל דבדיעבד מותר כנ"ל. משא"כ בשומרי ספחים לצורך עומר ושתי הלחם, דגם הצדוקין מודים דאינם באים אלא משל ציבור כיון דכתיב גביהו לשון רבים, ליכא למיחש להכי.

ולפי זה יוצא, שבימינו שאין הצדוקים מצויים, ואין חשש שהתורם הוא מן הצדוקים, יהיה מותר לתרום לכתחילה אף בקרבן התמיד (אם לא שנאמר שהגזירה

במקומה עומדת ואינה מתבטלת).

ה'שפת אמת' - מהרמב"ם משמע שניתן לתרום אפילו לכתחילה

ועכ"פ ה'שפת אמת' עצמו העיר, שלשון הרמב"ם אינה מורה כן, דמשמע מדבריו שהיחיד יכול לתרום לכל קרבנות הציבור אפילו לכתחילה. וכך סיכם:

אך גם בלשון הרמב"ם ז"ל משמע דאף לכתחילה רשאי להתנדב קרבן תמיד, ולפע"ד צ"ע לדינא.

שפת אמת (יומא) - דוקא בבגדי כהונה של יוהכ"פ החמירו מתקנת חכמים

ובחידושו למסכת יומא (לה) העלה ה'שפת אמת' חילוק אחר בין הסוגיה ביומא לשאר סוגיות הש"ס, וכך כתב:

ועובד בה עבודת יחיד - פי' רש"י הוצאת כף ומחתה. ונראה דגם לעבודת ציבור דעלמא מהני אם מוסרה לציבור, דמצינו בכמה דוכתי, ולא באו למעט אלא בגדי יוה"כ, דמפורש במשנה דשלשים מנה משל ציבור ורק להוסיף רשאי א"כ יש קפיא בזה. ואפשר היה תקנת חכמים בדבר.

וכן משמע ברמב"ם שכתב סתם דיחיד שמתנדב בגדי כהונה כשר, מיהו ביוה"כ כבר כתב שם הר"מ מקודם דל' מנה משל ציבור, ועל זה סמך הרמב"ם וקיצר אח"כ... ומ"מ לשון הגמ' עדיין צ"ע.

הרי שהבין, שבכל קרבנות הציבור ניתן לתרום אפילו לכתחילה, כשמוסרם יפה לציבור, ודוקא בבגדי כהונה של יום הכפורים הייתה תקנת חכמים שלא לעבוד עבודות ציבור בבגדים הנתרמים מן היחיד, וכמו שמצינו שהקפידו שבגדים אלו יבואו לפחות משלושים מנה של הציבור.

קושיות על הסבר ה'שפת אמת'

אולם, מלבד שה'שפת אמת' לא ביאר טעם לתקנה זו ולהחמרה דוקא בענין בגדי כהונה של יום הכפורים, ומלבד שהסכים גם הוא שלשון הגמרא אינו מורה כן, נראה שגם פירושו בדעת הרמב"ם אינו מוכרח, ואדרבא מלשון הרמב"ם נראה שסובר שגם בבגדי כהונה של יוהכ"פ ניתן לעבוד עבודות ציבור, וכפי שכתב: "כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור, ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר", ולשון זו כוללת גם את בגדי הכהונה של יום הכפורים. ואם התכוון הרמב"ם לדבר רק על בגדי כהונה של שאר ימות השנה, לא היה רשאי לקצר במקום שצריך היה להאריך⁵⁴.

רש"י, ריטב"א, רא"ש - גם בבגדי כהונה ניתן לעבוד עבודות ציבור מסוימות

בשולי הדברים חשוב לציין שהראשונים נחלקו אלו עבודות יחיד התיירה הגמרא לעבוד עם בגדי הכהונה שנתרמו ע"י היחיד. הריטב"א הביא שיש מפרשים

---

54. ועיין בהמשך דברי השפ"א שם, שהביא הסבר נוסף בגמרא, שבכל עבודות ציבור של כל השנה לא ניתן להביא משל היחיד שמסר לציבור, ורק בעבודת יוהכ"פ התיירו לו להוסיף. ע"ש. אך גם פירוש זה אינו מובן מסברא, ואינו נראה משאר סוגיות הש"ס.

שמדובר בעבודות יחיד ממש, כגון נדרים ונדבות, וכן פירש המאירי. אולם הריטב"א דחה פירוש זה, משום שקרבן יחיד צריך בגדי כהונה גמורים בדיוק כמו קרבנות ציבור, ואין סברא לחלק ביניהם.

ורש"י הביא בשם רבותיו שהכוונה לדברים שאינם עבודה גמורה, וכגון קריאת התורה של הכהן הגדול ביוהכ"פ, שצריכה להיות ב'איצטלית לבן'. אולם רש"י דחה פירוש זה, משום שלא מצינו שעבודה זו צריכה להיות מבגדים השייכים לציבור, אלא היא יכולה להיות שייכת לגמרי לכהן הגדול.

ולכן פירש רש"י, והסכימו עמו הריטב"א והתוס' רא"ש, שמדובר בעבודות ציבור שאין בהן צורך לציבור, וכגון הוצאת הכף והמחתה מקדש הקדשים, שהיא עבודת ציבור, אך אין הציבור צריך לעצם העבודה, והוצאה זו נעשית רק בשביל לפנות את המקום שבו נעשתה העבודה העיקרית של הקטרת הקטורת.

ונמצא, אם כן, שגם בבגדי כהונה שהיחיד תרם, ניתן לעשות עבודות ציבור מסויימות, שחייבות להיעשות בבגדי כהונה, וכל החילוק הוא בין עבודות שהציבור צריך אותן לעבודות שאין הציבור צריך אותן.

סיכום

לסיכום: לפי ההסבר הראשון של התוס' התירו לקבל נדבה רק מתלמיד חכם היודע שצריך למסור יפה. ולפי ההסבר השני של התוס' התירו לקבל נדבה רק ממי שנהנה מהנדבה גם לאחר התרומה, כגון כהן גדול שממשיך לעבוד עם הבגדים גם אחר שמסרם לציבור. וכבר הבאנו את קושיות ה'משנה למלך' על כך, והוספנו קושיות נוספות. וכן הבאנו שהריטב"א הבין הפוך מן התוס', שדוקא כשהתורם ממשיך ליהנות מתרומתו לאחר מסירתה לציבור, יש חשש שלא ימסור יפה יפה.

המאירי סבר שכשמוסר לציבור מיד בשעת ההקדש רשאי לעבוד אפילו עבודות ציבור, ודוקא אם מעכב את התרומה אצלו ומוסרה לאחר זמן, חוששים שמא לא מסר יפה ומתירים לעבוד רק עבודת יחיד. והקשינו גם על הסברו, והבאנו שרוב הראשונים לא גרסו כגירסתו.

הערוך לנר סבר שלצורך עבודת יחיד ניתן לתרום ולמסור לציבור אפילו לכתחילה, ולצורך עבודת ציבור אין לתרום לכתחילה, ורק בדיעבד אם עבד - עבודתו כשירה. ובדומה לזה כתב ה'שפת אמת' שבדבר שהצדוקים מודים שהוא בא משל הציבור ניתן לתרום לכתחילה, אך בדבר שהם סוברים שהוא

יכול לבוא גם מן היחיד - אין לקבל תרומה לכתחילה, אלא בדיעבד. וכבר הארכנו בקושיות על הסברים אלו.

וה'שפת אמת' הציע עוד שבד"כ ניתן לכתחילה גם לצורך עבודות ציבור, ורק בבגדי כהונה של יוהכ"פ אין לעבוד עבודות יחיד, מפני תקנת חכמים. והקשינו גם על הסבר זה.

ז. דעת הרמב"ם

כאמור לעיל, הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) פסק להלכה שכל תרומת יחיד שנמסרה לציבור, ראוי לעבוד בה עבודות ציבור, ולא חילק בין בגדי כהונה לשאר קרבנות ציבור, ובין מכשירי קרבן כגון כלי שרת ועצי המערכה לקרבנות עצמם. וכפי שכתב:

כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור, ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר, וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין, אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים, ובלבד שימסרם לציבור.

תמיהת ה'משנה למלך'

וה'משנה למלך' (שם) תמה מדוע פסק הרמב"ם שניתן לעבוד עם בגדי הכהונה גם עבודות ציבור, בניגוד למשתמע מן הסוגיה ביומא:

ואני תמיה על זה, דבפ"ג דיומא (לה) אמרין... והנה מסוגיא זו נראה דדוקא לעבודות יחיד מהני מסירה לציבור אבל לעבודות ציבור לא, ורבינו סתם וכתב דיחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר, ולא חילק בין עבודת יחיד לעבודת ציבור.

אין לומר שהרמב"ם פסק כהירושלמי ולא כהבבלי

ותחילה הציע המש"מ דאולי הרמב"ם פסק כמו הירושלמי, שאינו מחלק בין עבודות יחיד לעבודות ציבור, אך דחה זאת, משום שאין סיבה שהרמב"ם יפסוק כהירושלמי נגד גמרא ערוכה של הבבלי. וכלשונו:

הן אמת דבירושלמי לא חילקו בין עבודת יחיד לעבודת ציבור, אך בש"ס דילן חילקו, והוא תימה דשבק ש"ס דילן ופסק כהירושלמי.

ועוד יש להוסיף, שאם הרמב"ם היה פוסק כהירושלמי, היה לו לחלק בין תרומת הקרבן עצמו, שבזה סוברים חכמים שחיישינן למסירה שאינה יפה, ובין מכשירי קרבן, שבזה חכמים אינם חוששים. וקשה לומר שהרמב"ם פסק בזה כר' יוסי שאינו חושש, דהלכה כר' יוסי מחבירו ולא מחביריו (עיין יד מלאכי, כללי התלמוד, כלל ר"ל).

משל"מ - הרמב"ם הבין שיש מחלוקת סוגיות, והסוגיה ביומא אינה להלכה

ולכן העלה ה'משנה למלך' שהרמב"ם הבין שיש מחלוקת סוגיות בבבלי עצמו, והרמב"ם סובר שהסוגיה ביומא יחידאה היא, ונדחית מפני שאר הסוגיות - בר"ה, במנחות, במעילה, בשקלים וכו', שמהם משתמע בביור שיחיד יכול לנדב ולמסור יפה אפילו לעבודות ציבור:

והנראה אצלי דרבינו דחה סוגיא זו דפ"ג דיומא דמשמע מינה דלעבודת ציבור לא מהני מסירה, מכח כל אותם הסוגיות שכתבנו לעיל דמוכח מינייהו דמסירה מהני לעבודת ציבור, דהיינו ההיא דבן בוכרי וההיא דנשים ועבדים וקטנים ששקלו, וההיא דפ"ק דר"ה, וההיא דמעילה, דמכל הני מוכח דמסירה מהניא אף לקרבן ציבור.

ח. סיכום ומסקנה

היחיד רשאי לתרום לכתחילה לרוב קרבנות הציבור

מכל האמור לעיל עולה שאף לכתחילה רשאי היחיד להרים תרומה לצורך קרבנות ציבור, ואין חוששים שלא ימסור יפה. וכן יש להתיר עבודות ציבור בבגדי כהונה שנתרמו ע"י היחיד, שכן הרמב"ם מתיר זאת, וכן המאירי (אא"כ משהה אותם אצלו ורק אח"כ מוסרם), וכן הריטב"א (כשאינו משתמש בהם בעצמו), וכן התוס' מתירים בשעה שהתורם הוא תלמיד חכם היודע שחייבים למסור לציבור, וכן דעת הירושלמי. ולדעת ה'ערוך לנר' וה'שפת אמת' אע"פ שלכתחילה אין לתרום בגדי כהונה לצורך עבודות הציבור, עכ"פ אם תרם ומסר, רשאי לעבוד בהם גם עבודות ציבור. ולפי פירוש אחר של ה'שפת אמת' אין להחמיר אלא בעבודות יום הכפורים. ואולי יש להחמיר בענין שומרי ספיחין, ולחוש לדעת חכמים. אך בשאר עניינים אין מקום לחשוש כלל, וכפי שמתבאר מכל סוגיות הש"ס שהיחיד רשאי למסור לכתחילה - הן את השקלים עבור הקרבנות, והן הקרבנות עצמן.

וכן מתבאר מפשטות דברי הכפתור ופרח, שר' יחיאל מפריש רצה להקריב את כל קרבנות הציבור (ולא רק קרבן פסח, כפי שהסביר היעב"ץ), ולא חשש ל'בעיית' שקלי הציבור, וגם הכפתור ופרח תמה עליו רק מצד טומאה בציבור וייחוס כהונה, ולא ראה שום בעיה מצד שקלי הציבור.

וכן סיכם יפה, הגרי"מ טוקצינסקי (עיר הקדש והמקדש, ח"ה, עמ' ל"ד):

איך שהוא, לו אפילו היה נשאר איזה קושיה, עכ"פ בשביל קושיא לא יבטל עצם הדין המבואר בכמה סוגיות שיחיד מתנדב ומוסרו לציבור, ואין מצד זה מניעה...

מסירה לציבור - כשלא כולם שומרי תורה ומצוות

הגרי"מ ט - לכאורה א"א למסור לציבור, לפי שרבים אינם שומרי תו"מ

הרב טוקצינסקי העלה בעיה נוספת בענין מסירת שקלים לציבור, מצד שבעוה"ר הרבה מבני ישראל תועים מדרכי החיים, ואינם רוצים בענייני קדושה וקרבנות, וא"כ לכאורה א"א לזכות להם, דהרי אין זכין לאדם בניגוד לרצונו, ולדאבוננו עבודת הקרבנות היא בניגוד לרצון רבים מישראל.

ובלשונו (שם, עמ' ל"ד, אות ו):

אמנם לוא גם היא שלהלכה גם יחיד מתנדב ומוסרו לציבור, יש לפקפק אם גם בזה"ז מועילה ההלכה למעשה: אחרי שבעוה"ר בית ישראל מפוזר ומפורד מדולדל ומפולג לכתות וסיעות ושיטות, וחלק מסוים הנהו לצערנו בחינת תינוק שנשבה, וחלק מסוים אחר הנהו לדאבוננו מהתועים בדרכי החיים באין לו תורת החיים מבולבל ומרושש ומעורפל בדיעות, והשקפתו על החיים (אם יש לו בכלל "השקפה" עליהם) היא כל כך מגושמה ומצומצמה עד שאיננו יכול לקבל כל שום מושג מעניינים אלה שהם ממעל ומחוץ להשגתו - ובמצב שכזה כיצד נקוה שהזוכים את שקלי הקדש יתהוו שליחי הציבור הישראלי להיות זוכים גם בעד הקהלות שזהו לא לרצונם?

ה'ישועות מלכו' - א"א להקריב קרבנות ציבור אלא בהסכמת רוב ישראל

ובדומה לזה כתב גם הגאון ר' ישראל-יהושע מקוטנא, בעל שו"ת ישועות מלכו, בהסכמתו לספר דרישת ציון, שהרב קלישר 'הגדיש את המידה' בענין הקרבת הקרבנות, משום שלצורך הקרבת קרבנות ציבור צריך שתהיה הסכמה של רוב ישראל, והוא דבר הנמנע. ובלשונו (עמ' 209):

יקר רוח איש תבונה, ממנו יתד ממנו פינה, כבוד ידידי הגדול המפורסם לגאון ולתפארת, כבוד שם תפארתו מורנו ורבנו הרב רבי צבי הירש קלישר נרו יאיר.

הן האירו אל עבר פני אמרותיו היקרים... האמנם כי הגדיש - מעלת כבוד תורתו הרמה שיחיה - קצת את המידה בדבר הקרבנות, כי הוא דבר קשה מאד, אחר אשר אין היתר רק בקרבנות ציבור, אשר צריך שיסכימו על זה רוב ישראל, והוא כמעט מן הנמנע כעת, אחר אשר נתפזרו ישראל בעוונותינו הרבים בכל כנפות הארץ בגופם ובדיעותיהם.

ונראה שגם הגר"י אינו חושש מהצד הטכני שא"א כעת לקבץ שקלים מכל אחד מישראל, שהרי כאמור ניתן לנדב עבור הציבור ולמסור לציבור. אלא עיקר חששו הוא מצד מסירת השקלים, שלא ניתן לזכות לציבור דבר שאינם חפצים בו, ואין בו הסכמת רוב ישראל.

הגר"מ"ט - ניתן לזכות גם למי שאינו מאמין בעבודת הקרבנות

אמנם הגר"מ"ט טוקצינסקי דחה בעיה זו בשני אופנים (שם, עמ' ל"ה, אות ז')

ולענ"ד יש למצוא שני נימוקים לזכות שקלי הקדש גם בזה"ז. חדא: לוא אפילו עדיין יהי ח"ו חלק גדול שאינו רוצה בזה, אם כי עכ"פ טוב הוא בהרבה מאותן הכתות שבדלו לפנים מעם ישראל - הנה בפרט זה גם אלה שבזמננו פרשו את עצמם בענין הקרבנות לא באים במנין חשבון קהלות הציבור מחזיקים בהמצוה, וכשאנו מדברים בשם "שקלי הציבור של ישראל" הרי הוא אותו הציבור שמודה וחפץ בזה.

כלומר, אלו שפירשו מדרכי הציבור ומענייני הקרבנות, אינם באים בחשבון הציבור, ו'שקלי הציבור של ישראל' מתייחסים רק לציבור שמודה וחפץ בזה. והוסיף:

שנית: אפשר גם לומר אלה שישקלו את שקלי הקדש יכולים לזכות אפילו לאותם בנ"י שאינם רוצים בזה. דומה הדבר לראובן שמצא זכוכית ואומר שמגביה גם בעד שמעון ושמעון אומר שאינו רוצה בהזכוכית, וכשמתברר אח"כ שזוהי אבן יקרה נמצא מה שאמר שמעון "שאינו רוצה בהזכיה" היה משום שלא ידע חשיבותה, ואילו ידע הלא היה רוצה בה - יתכן שבכה"ג שוב אמר' זכין לאדם שלא בדיעתו אחרי שבמציאות הרי זו זכיה.

רצונו לומר, שאפשר לזכות גם לאלו שאינם חפצים בכך, משום שאינם יודעים את ערך הקרבנות, וחוסר רצונם נובע מטעות וחוסר ידיעה (והביא שיש מחלוקת ראשונים בכה"ג, אך כן היא דעת רוב הפוסקים).

חיזוק דברי הגרי"מ"ט

ודברים אלו נראים פשוטים ומוכרחים, שהרי ברור שגם בתקופת המקדש היו אנשים שלא האמינו בקרבנות, הן בתקופת בית ראשון שהיו הרבה עובדי ע"ז, והן בתקופת בית שני שהיו הרבה צדוקים ושאר חוטאים, וכפי שהעיר הגרי"מ טוקצינסקי שהיו בהם הרבה כתות שבדלו מעם ישראל, ובכ"ז לא שמענו שהדבר מעכב את מסירת השקלים לציבור. וע"כ זהו משום שאין חובה שכל ישראל יזכו בשקלים, אלא די שהיחיד ימסור אותו לכלל ישראל החפצים לזכות בהם ורוצים בעבודת הקרבנות.

מסקנה - שקלי הציבור אינם מהווים מניעה לחידוש הקרבנות

ומכל דברינו במאמר זה עולה, ששקלי הציבור אינם מהווים מכשול בדרך לחידוש עבודת הקרבנות, משום שניתן לקבל תרומה מן היחידים, ולמסורם יפה יפה לציבור. וכמו שכתב גם הגרי"מ טוקצינסקי (שם, עמ' ל"ו):

מכל הלין נראה לענ"ד, שמצד שקלי הציבור לא יהיה עיכוב בעזרת ה' יתברך.